

Ruhle Viktoria **Рюль Вікторія Олександрівна**
кандидат соціологічних наук, доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м.Ужгород, Україна
E-mail: viktoria.riul@uzhnu.edu.ua
ORCID ID 0000-0002-7961-1933

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТТЯ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ

Дослідження трудової міграції все ще залишається надзвичайно актуальним як для всієї України, так і для областей, головних донорів робочої сили. До областей постійних лідерів у постачанні робочої сили і належить Закарпаття, оскільки проблема безробіття все ще є актуальною для даного регіону, хоч за останні роки вона набула специфічних регіону рис. В області проживає 1 млн 259 тис. жителів, з них майже 500 тис. вважають себе зайнятими, 167 тис. є штатними працівниками, до цього додамо пенсіонерів, і залишається ще близько 200 тис. осіб працездатного віку, які, швидше за все, працюють за межами нашої держави. Виїзду закарпатців за кордон сприяє не лише вища заробітна плата, а й сприятливі умови працевлаштування, які протягом останнього часу створили Словаччина, Угорщина та Польща. Найскладніша ситуація з працевлаштуванням у Воловці, Великому Березному, Іршаві, Тячеві та Рахові. [1] Для переважної більшості закарпатських родин трудова міграція є єдиним джерелом доходів, завдяки яким вони мають гідні умови проживання в нашій державі. До зовнішніх трудових мігрантів віднесені громадяни України працездатного віку, які займалися (-ються) оплачуваною економічною діяльністю на території інших країн постійно, сезонно або тимчасово (включаючи тих, які працювали без офіційного статусу).

Актуальність теми дослідженні особливо гостро постає у світлі сьогоденних подій, які відбуваються у світі та Україні зокрема. Загроза вірусу уже сьогодні змусила людей переосмислити багато чого в своєму житті. Світова пандемія торкнулась практично всіх сфер життя людства, не виключенням стала і трудова міграція. Трудова міграція у нових умовах набула нових рис, а трудові мігранти були змушені під них прилаштуватись.

Загалом по Україні склалась така ситуація з трудовою міграцією у період карантину. Так, наприклад, рівень трудової міграції українців до Польщі практично не змінився. Окрім того, за 5 місяців цього року кількість перерахованих доходів від трудових мігрантів зменшилася лише на 2,2%, що є набагато менше, ніж прогнозовані цифри. Президент Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування Василь Воскобойник заявив, що дані Національного банку України свідчать, що за перші 5 місяців 2020 року кількість грошей від трудових мігрантів, які були перераховані в Україну знизилась лише на 2,2%. В 2019 році було перераховано 4,64 млрд доларів, в 2020 — 4,541 млрд. Це свідчить, що трудова міграція не припинилась

та не зменшилась. Можемо прогнозувати, що зменшення перерахування грошей відбудеться, але в невеликому масштабі.

А дані прикордонної служби свідчать, що українці виїжджали під час карантину тисячами. За травень за інформацією нашої прикордонної служби, майже 110 тисяч українців виїхало. За червень виїхало близько 230 тисяч, але потрібно звернути, що всього з 15 березня до 15 квітня з Польщі виїхало 235 тисяч українців, але це не тільки ті, які працювати виїздили. Це були й ті, хто повертався з інших країн через територію Польщі, можливо студенти й інші. Це мова йде не про те, що 230 тисяч трудових мігрантів виїхало, а за два місяці вже майже 240 тисяч повернулися назад. Є ще інформація, що з 1 січня до 1 травня кількість українців, які вїхали до Польщі і виїхали з Польщі баланс на користь Польщі складає майже 111 тисяч. Тобто заїхало до Польщі майже 2 млн осіб, а повернулися в Україну 1 млн 900 тисяч. 100 тисяч залишилися на теренах Польщі. Виходить, що трудова міграція та взагалі міграція до Польщі вона фактично не змінилася. Згідно даних прикордонної служби по інших країнах (Словаччини, Чехії, Угорщини, інших країн ЄС) ситуація ідентична.

Найгостріше та найбільшніше по соціально-економічному положенню вдарила криза тих мігрантів, які були зайнятими у тіньовому секторі, працювали без належних документів, дозволів та без медичного страхування. Такі вразливі категорії мігрантів не могли розраховувати на соціальну допомогу і стали заручниками ситуації. В окремих країнах ЄС було оголошено міграційну амністію і надано доступ до медичної та соціальної допомоги, що і стало порятунком для цих незахищених категорій мігрантів. Так в Італії, наприклад, оголосили масову легалізацію мігрантів, зайнятих у сільському господарстві та в сфері домашніх послуг.[1]

Далі переходимо до специфіки транскордонної трудової міграції на рівні Закарпатської області. В силу політико-історичних, природно-географічних, соціально-економічних чинників Закарпаття протягом останніх століть належало до регіонів з низьким рівнем розвитку продуктивних сил та індустріального розвитку, що постійно було причиною надлишку трудових ресурсів. Через це на Закарпатті історія трудової міграції сягає ще середини XIX ст., а проблему зайнятості працездатного населення не було повністю розв'язано навіть за часів планової економіки. З початку 1990-х рр. Закарпатська область завдяки своєму прикордонному географічному розташуванню перетворилася на своєрідний детектор тенденцій еволюції міграційного процесу в Україні. У перше десятиліття незалежності на Закарпатті спостерігалось хвилеподібне стрімке наростання масштабів трудової міграції за кордон, після чого ці процеси стабілізувалися на дуже високому рівні. За нашими розрахунками, у 2019 р. близько 220 тис. закарпатців працювали за межами області. Що ж стосується трудової міграції на Закарпатті, то вона завжди мала свої специфічні риси, оскільки пограничні території завжди мали особливий статус. Вони займають особливе положення в ментально-географічній картографії: з одного боку, вони є периферією країни, але, з іншого, вони стають центром особливого регіону, процеси в якому визначаються чинником кордону.[3] Спосіб буття людей в прикордонній зоні, форма його прояву і здійснення демонструють особливу міру

взаємодії країн, що мають в своєму розпорядженні спільний кордон. Пограниччя не тільки чинник дистанції, але і засіб взаємозв'язку цих країн. Прикордонні території демонструють процес "нашарування" різних соціокультурних сенсів, що робить ці території "привілейованою" зоною розвитку, яка не тільки вирішує проблеми міждержавних відносин, але і створює нові проблеми. Цей процес, як правило, обумовлений різними рівнями розвитку країн, що мають в своєму розпорядженні спільний кордон. В пограничних зонах відбувається накладення соціальних структур (просторів, вимірів) на географічний (фізичний) простір суспільства. [4, с.149] Пограниччя, таким чином, виступає специфічним соціокультурним та етносоціальним простором, розташованим на межі культур, етносів, певних політичних утворень, що дозволяє трактувати його не тільки у територіальних, але й символічних рамках. Спільний кордон - це особливий простір, який не належить повністю ні до однієї з взаємодіючих країн. Але саме цей простір і забезпечує можливість різного роду комунікацій, як на рівні повсякденності, так і на рівні перспективного планування міждержавних відносин. Прикордонні території завжди характеризувались високим ступенем різного роду переміщень (міграцій), зазвичай, в обох напрямках кордону.

Трудові мігранти із Закарпаття, завжди добре адаптувались за межами краю, характеризувались працелюбністю та могли мирно співіснувати та працювати з різними національностями. Трудова міграція на Закарпатті завжди носила ланцюговий характер, тобто добре влаштований один заробітчанин тягнув за собою за кордон родичів, друзів, сусідів, земляків, формуючи, таким чином, соціальну спільноту (мережу) заробітчан. Такі соціальні мережі ефективно сприяють та підтримці трудової міграції закарпатців. Вони є самодостатніми і беруть на себе багато функцій. Від перевезення до працевлаштування та оформлення офіційних документів, а також забезпечення необхідною інформацією трудового мігранта.

Тому в умовах пандемії закарпатським трудовим мігрантам, які офіційно працевлаштовані, сплачують податки та мають медичну страховку в країнах ЄС не загрожувало скорочення та примусове повернення на батьківщину. Оскільки переважна більшість трудових мігрантів із Закарпаття задіяна у будівництвах або великих заводах, які не йшли на карантин, вони у звичному режимі продовжували працювати. Такі трудові мігранти під час пандемії зменшили кількість своїх поїздок додому, оскільки були не впевнені, що їх запустять назад в ЄС. В іншу ситуацію потрапили ті трудові мігранти, які були задіяні у сфері обслуговування та ті в яких підприємства закрили на карантин. Переважно в цій сфері працювали жінки та студенти, які там навчались. Вони були змушені повернутись додому. Але це суттєво не вплинуло на фінансове становище їх родин, оскільки не вони були головними годувальниками у їхніх родин, оскільки традиційно чоловіки є головними годувальниками у закарпатських родин.

А взагалі пандемія не торкнулась закарпатських трудових мігрантів з подвійним (угорським, словацьким, чеським, румунським) громадянством, які в основному працюють в країнах ЄС із більшими доходами ніж східноєвропейські країни. З документами в таких мігрантів все в порядку, у них є всі необхідні

дозволи на роботу, пакети медичного та соціального страхування. Тому вони і надалі працюють по звичному для них графіку з дотриманням тих чи інших карантинних норм, які діють в різних країнах ЄС.

Отже, трудова міграція закарпатців проходить в нових умовах, а її масштаби та інтенсивність не зазнали суттєвих скорочення. Трудові мігранти адаптувались і надалі працюють для забезпечення добробуту своїх родин.

Список використаних джерел

1. «Ситуація на ринку праці та результати діяльності Закарпатської обласної служби зайнятості у січні-липні 2018 року» // (за даними Державної служби статистики України, Пенсійного фонду України та адміністративними даними державної служби зайнятості)//[Електронний ресурс].– <https://zak.dcz.gov.ua/analytics/71>
2. Малиновська О. Міграція і коронавірус.//Міграція.–2020.-№(06)220
3. Бреский О., Бреска Щ. От транзитологии к теории Порганичья. Очерки деконструкции концепта “восточная Европа”/ О.Бреский, Щ.Бреска – Вильнюс: ЕГУ, 2008. – 336 с.
4. Олена Кривицька Дискурс пограниччя в соціокультурних дослідженнях: теоретико-методологічні аспекти/ О. Кривицька [Електронний ресурс].– http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_78/kryvytska_dyskurs.pdf – Загол. з екрану.– Мова укр.